

POSTĘPOWANIE KARNE

Katarzyna Dudka, Hanna Paluszkiewicz

SERIA AKADEMICKA

4. WYDANIE

POSTĘPOWANIE KARNE

Katarzyna Dudka, Hanna Paluszkiewicz

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

4. WYDANIE

Stan prawny na 1 października 2018 r.

Wydawca

Joanna Dzwonnik

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Eliza Marks – JustLuk

Łamanie

JustLuk

Poszczególne części przygotowały:

Katarzyna Dudka: rozdz. I pkt 1–3, 5–7; rozdz. II, III pkt 2.2, 2.4–2.13; rozdz. VII pkt 4.2–4.4;

rozdz. VIII–X, XV, XVII pkt 2, 5–7, 9, 12; tablice, wzory pism, przykłady, tabele

Hanna Paluszkiewicz: rozdz. I pkt 4; rozdz. III pkt 1, 2.1, 2.3; rozdz. IV–VI, VII pkt 1–4.1, 4.5–6;

rozdz. XI–XIV, XVI, XVII pkt 1, 3, 4, 8, 10, 11, 13–15

Katarzyna Dudka, Hanna Paluszkiewicz: rozdz. XVIII; wykazy literatury

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2018

ISBN 978-83-8160-066-8

4. wydanie

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przykopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Literatura podstawowa	17
Od Autorek	19
Rozdział I	
Zagadnienia ogólne	21
1. Pojęcie prawa karnego procesowego	21
2. Funkcje prawa karnego procesowego	23
3. Źródła prawa karnego procesowego	25
4. Obowiązki prawa karnego procesowego w miejscu i czasie	29
4.1. Obowiązki prawa karnego procesowego w miejscu	29
4.2. Obowiązki prawa karnego procesowego w czasie (prawo intertemporalne)	30
5. Pojęcie procesu karnego	33
6. Przedmiot procesu karnego	35
7. Tendencje rozwoju procesu karnego	39
Literatura	44
Rozdział II	
Uczestnicy procesu karnego	46
1. Pojęcie i rodzaje uczestników procesu karnego	46
2. Organy procesowe	47
2.1. Prokurator	50
2.2. Policja i inne organy postępowania przygotowawczego	56
2.3. Sąd	60
2.3.1. Samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego	62
2.3.2. Właściwość sądu	64
2.3.3. Skład sądu	74
3. Referendarze sądowi	77

4. Strony procesu karnego	82
4.1. Pojęcie i rodzaje oskarżycieli	85
4.2. Oskarżyciel publiczny	86
4.3. Pokrzywdzony	89
4.4. Oskarżyciel posiłkowy	100
4.4.1. Oskarżyciel posiłkowy uboczny	101
4.4.2. Oskarżyciel posiłkowy substydiarny	109
4.5. Oskarżyciel prywatny	120
4.6. Oskarżony	126
5. Przedstawiciele procesowi stron	129
6. Pomocnicy procesowi stron	130
6.1. obrońca	131
6.2. Pełnomocnik	133
7. Pomocnicy organów procesowych	135
7.1. Tłumacz	136
7.2. Protokolant	137
7.3. Specjalista	137
8. Rzecznicy interesu publicznego	139
9. Rzecznicy interesu społecznego	142
10. Osobowe źródła dowodowe	145
10.1. Oskarżony jako źródło dowodowe	146
10.2. Świadek	147
10.2.1. Świadek koronny	150
10.2.2. Świadek anonimowy	151
10.3. Biegły	153
11. Podmiot zobowiązany do zwrotu korzyści majątkowej	156
12. Inni (nienazwani) uczestnicy procesu karnego	157
Literatura	158

Rozdział III

Naczelne zasady procesu karnego	159
1. Pojęcie i systematyka naczelných zasad procesu karnego	159
2. Charakterystyka naczelných zasad procesu karnego	162
2.1. Zasada prawdy	162
2.2. Zasada swobodnej oceny dowodów	166
2.3. Zasada bezpośredniości	169
2.4. Zasada obiektywizmu	171
2.5. Zasada legalizmu	175
2.6. Zasada ścigania (działania) z urzędu	183
2.7. Zasada skargowości	186
2.8. Zasada kontradyktoryjności	191
2.9. Zasada domniemania niewinności	196
2.10. Zasada prawa oskarżonego do obrony	199

2.11. Zasada informacji i lojalności	204
2.12. Zasada jawności	205
2.13. Zasada ustności	208
Literatura	210
 Rozdział IV	
Czynności procesowe	214
1. Uwagi wprowadzające	214
2. Klasyfikacja czynności procesowych	215
3. Orzeczenia i zarządzenia jako czynności organów procesowych	220
4. Rozprawa i posiedzenie sądu	228
5. Porządek czynności procesowych – forma i miejsce ich dokonywania	230
6. Wadliwość czynności procesowych	233
7. Utrwalanie przebiegu czynności procesowych	236
8. Doręczenia	240
Literatura	243
 Rozdział V	
Akta sprawy karnej	245
Literatura	253
 Rozdział VI	
Terminy	255
Literatura	260
 Rozdział VII	
Dowody	262
1. Pojęcia wprowadzające	262
1.1. Dowód w procesie karnym	262
1.2. Podziały dowodów	267
1.2.1. Rodzaj źródła dowodowego	268
1.2.2. Treść środka dowodowego	269
1.2.3. Sposób przeprowadzania i utrwalania dowodu	269
1.2.4. Odległość źródła dowodu od organu procesowego przeprowadzającego dowód	270
1.2.5. Stosunek dowodu do faktu głównego	271
1.3. Pojęcie poszlaki	271
2. Postępowanie dowodowe	272
2.1. Dowodzenie	272
2.2. Uprawdopodobnienie	273
2.3. Notoryjność	274
2.4. Domniemania	275

3. Wprowadzanie dowodów do procesu	276
3.1. Inicjatywa dowodowa w procesie karnym	276
3.2. Wniosek dowodowy	278
3.3. Zakazy dowodowe	281
3.3.1. Zakazy dowodzenia określonych faktów	283
3.3.2. Zakazy korzystania w procesie dowodzenia z określonych dowodów	283
3.3.3. Zakazy wykorzystania określonej metody dowodzenia	288
4. Źródła dowodowe i ich wykorzystanie w procesie karnym	290
4.1. Uwagi ogólne	290
4.2. Oskarżony i jego wyjaśnienia	292
4.3. Świadek i jego zeznania	295
4.4. Biegły i jego opinia	310
4.5. Dowody rzeczowe i oględziny	318
4.6. Eksperyment procesowy	322
4.7. Dokument	322
4.8. Badania osobopoznawcze i wywiad środowiskowy	325
5. Poszukiwawcze czynności dowodowe	327
6. Kontrola i utrwalanie rozmów	336
Literatura	340

Rozdział VIII

Środki przymusu	346
1. Pojęcie i rodzaje środków przymusu	346
2. Zatrzymanie	350
2.1. Zatrzymanie (ujęcie) obywatelskie	351
2.2. Zatrzymanie właściwe	353
2.3. Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie	356
3. Zatrzymania nieprocesowe	357
4. Pojęcie i systematyka środków zapobiegawczych	358
4.1. Reguły stosowania środków zapobiegawczych	363
4.2. Funkcje środków zapobiegawczych	371
4.3. Przesłanki środków zapobiegawczych	374
4.3.1. Przesłanki ogólne stosowania środków zapobiegawczych	375
4.3.2. Przesłanki szczególne stosowania środków zapobiegawczych ...	376
5. Charakterystyka poszczególnych środków zapobiegawczych	379
5.1. Tymczasowe aresztowanie	379
5.2. Poręczenie majątkowe	387
5.3. Poręczenia niemajątkowe	392
5.3.1. Poręczenie społeczne	392
5.3.2. Poręczenie osoby godnej zaufania	394
5.4. Dozory Policji i przełożonego wojskowego	395
5.4.1. „Zwykły” dozór Policji i dozór przełożonego wojskowego	396
5.4.2. Warunkowy dozór Policji	398

5.5. Nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym	400
5.6. Zakazy i nakazy określonego zachowania	402
5.6.1. Zawieszenie w czynnościach służbowych	402
5.6.2. Zawieszenie w wykonywaniu zawodu	404
5.6.3. Nakaz powstrzymania się od określonej działalności	404
5.6.4. Nakaz powstrzymania się od prowadzenia określonego rodzaju pojazdów	405
5.6.5. Zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne	407
5.7. Zakaz opuszczania kraju	407
6. Poszukiwanie oskarżonego i list gończy	411
7. List żelazny	413
8. Kary porządkowe	414
9. Zabezpieczenie majątkowe	419
Literatura	421

Rozdział IX

Warunki dopuszczalności procesu karnego	423
1. Pojęcie i systematyka przesłanek procesu karnego	423
2. Charakterystyka poszczególnych przesłanek procesu karnego	426
Literatura	432

Rozdział X

Postępowanie przygotowawcze	434
1. Cele i funkcje postępowania przygotowawczego	434
2. Formy postępowania przygotowawczego	436
3. Przebieg postępowania przygotowawczego	440
3.1. Wszczęcie postępowania przygotowawczego	440
3.2. Przedstawienie zarzutów	445
4. Zakończenie postępowania przygotowawczego	448
4.1. Zamknięcie śledztwa	449
4.2. Umorzenie postępowania przygotowawczego	450
4.3. Zawieszenie postępowania przygotowawczego	454
5. Nadzór prokuratora nad postępowaniem przygotowawczym	457
Literatura	459

Rozdział XI

Skarga	464
1. Istota skargi procesowej	464
2. Zwyczajny (zwyczajny) akt oskarżenia	467
3. Inne szczególne postaci aktu oskarżenia	471
4. Substytuty aktu oskarżenia	472
Literatura	476

Rozdział XII

Postępowanie sądowe po wniesieniu skargi	478
1. Uwagi wprowadzające	478
2. Struktura postępowania sądowego – fazy procesu w stadium postępowania przed sądem pierwszej instancji	480
3. Postępowanie przejściowe	483
3.1. Wstępna kontrola oskarżenia	483
3.2. Kontrola wymagań formalnych aktu oskarżenia	483
3.3. Kontrola merytoryczna oskarżenia	486
3.4. Posiedzenie wyrokowe sądu	490
3.4.1. Wniesienie przez prokuratora aktu oskarżenia z dołączonym wnioskiem o wydanie wyroku skazującego	491
3.4.2. Wniesienie przez prokuratora samoistnego wniosku o skazanie bez rozprawy	492
3.4.3. Złożenie przez oskarżonego samodzielnego wniosku o wydanie wyroku skazującego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego	493
3.4.4. Wniesienie przez prokuratora wniosku o warunkowe umorzenie postępowania	494
3.5. Czynności organizujące rozprawę główną	495
3.6. Posiedzenie organizacyjne sądu	499
Literatura	501

Rozdział XIII

Rozprawa główna	505
1. Model rozprawy głównej	505
2. Kierowanie rozprawą główną	508
3. Przebieg rozprawy głównej	511
3.1. Wywołanie sprawy – rozpoczęcie rozprawy głównej	511
3.2. Część wstępna rozprawy – bilans osobowy i instrumentalny	512
3.3. Przewód sądowy	515
3.4. Dalsze postępowanie dowodowe na rozprawie głównej	521
3.5. Przemówienia końcowe	532
3.6. Wyrokowanie	533
3.7. Przerwa i odroczenie rozprawy	543
4. Czynności kończące postępowanie w sądzie pierwszej instancji	545
Literatura	549

Rozdział XIV

Środki zaskarżenia	552
1. Uwagi wprowadzające	552
2. Dwuinstancyjność postępowania karnego	558
3. Wymagania formalne środków zaskarżenia	559

4. Środki odwoławcze i postępowanie odwoławcze	561
4.1. Ogólne wymagania stawiane środkom odwoławczym	561
4.2. Podstawy (przyczyny) odwoławcze	564
4.3. Granice kontroli odwoławczej	566
5. Apelacja i postępowanie apelacyjne	568
5.1. Charakterystyka apelacji	568
5.2. Postępowanie apelacyjne	572
5.3. Wyrok sądu odwoławczego	575
5.3.1. Orzeczenie aprobacyjne	575
5.3.2. Orzeczenie reformatoryjne	575
5.3.3. Orzeczenie kasatoryjne	576
6. Zażalenie i postępowanie zażaleniowe	577
7. Kasacja i postępowanie kasacyjne	582
8. Wznowienie postępowania sądowego	589
9. Skarga na wyrok sądu odwoławczego	598
10. Skarga nadzwyczajna do Sądu Najwyższego	602
Literatura	606

Rozdział XV

Postępowania szczególne	612
1. Uwagi wprowadzające	612
2. Postępowanie prywatnoskargowe	613
3. Postępowanie nakazowe	617
4. Postępowanie przyspieszone	619
Literatura	623

Rozdział XVI

Postępowania następcze	625
1. Podjęcie postępowania warunkowo umorzonego	625
2. Postępowanie ułaskawieniowe	626
3. Postępowanie w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie oraz tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie	630
4. Postępowanie w przedmiocie orzekania kary łącznej	633
Literatura	635

Rozdział XVII

Postępowanie karne międzynarodowe	638
1. Uwagi wprowadzające	638
2. Immunitety osób należących do przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych	643
3. Pomoc prawna i doręczenia w sprawach karnych w stosunkach międzynarodowych	644
4. Zatrzymanie dowodów i zabezpieczenie mienia w ramach współpracy między państwami członkowskimi Unii Europejskiej	650

5. Ekstradycja	651
6. Europejski nakaz dochodzeniowy (END)	656
7. Przejęcie i przekazanie ścigania karnego	661
8. Europejski nakaz aresztowania	662
9. Wykonanie środka zapobiegawczego oraz orzeczenia wydanego w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania	669
10. Przejęcie i przekazanie orzeczeń do wykonania	673
11. Wykonanie orzeczeń o charakterze pieniężnym i o kosztach postępowania	676
12. Wykonanie orzeczenia w przedmiocie przepadku	678
13. Wystąpienie o wykonanie kary pozbawienia wolności	680
14. Wykonanie orzeczenia karnego związanego z poddaniem sprawcy próbie ...	683
15. Wykonanie europejskiego nakazu ochrony	685
16. Współpraca z Międzynarodowym Trybunałem Karnym	687
Literatura	689
 Rozdział XVIII	
Koszty procesu karnego	693
1. Pojęcie kosztów procesu karnego	693
2. Koszty pomocy prawnej udzielonej z urzędu	696
3. Koszty udziału świadka w procesie karnym	696
4. Koszty udziału biegłego w procesie karnym	698
5. Zwolnienie od kosztów sądowych	699
6. Zasądzenie kosztów procesu	700
7. Koszty postępowania odwoławczego i kasacyjnego	702
Literatura	704
 Wykaz tablic	705
 Wykaz tabel	707
 Wykaz wzorów	709

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600)
- k.k.s. – ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2017 r. poz. 2226 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2018 r. poz. 652 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.)
- k.w. – ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2018 r. poz. 618 ze zm.)
- MPPOiP – Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. poz. 167, zał.)
- nowelizacja z 11.03.2016 r. – ustawa z 11.03.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 437)
- pr. adw. – ustawa z 26.05.1982 r. – Prawo o advokaturze (Dz.U. z 2018 r. poz. 1184 ze zm.)
- pr. prok. – ustawa z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2017 r. poz. 1767 ze zm.)
- p.r.drog. – ustawa z 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 1260 ze zm.)
- protokół dodatkowy nr 1 do EKPC – protokół nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzony w Paryżu 20.03.1952 r. (Dz.U. z 1995 r. poz. 175/1 ze zm.)
- protokół dodatkowy nr 4 do EKPC – protokół nr 4 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzony w Strasburgu 16.09.1963 r. (Dz.U. z 1995 r. poz. 175/2 ze zm.)

p.u.s.p.	– ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 23 ze zm.)
p.w.k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego (Dz.U. poz. 556 ze zm.)
r.b.s.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 24.01.2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz.U. poz. 133)
reg. prok.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 7.04.2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2017 r. poz. 1206 ze zm.)
u.p.n.	– ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2018 r. poz. 969)
u.pol.	– ustawa z 6.04.1990 r. o Policji (Dz.U. z 2017 r. poz. 2067 ze zm.)
u.r.pr.	– ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1870 ze zm.)
ustawa o RPO	– ustawa z 15.07.1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2017 r. poz. 958 ze zm.)
ustawa o SN	– ustawa z dnia 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r. poz. 5 ze zm.)
u.ś.k.	– ustawa z 25.06.1997 r. o świadku koronnym (Dz.U. z 2016 r. poz. 1197)
u.w.t.	– ustawa z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2016 r. poz. 487 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

Acta UL	– Acta Universitatis Lodziensis
Acta UW r.	– Acta Universitatis Wratislaviensis
Annales UMCS	– Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
CPKiNP	– Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dz.Urz. UE/WE	– Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej/Wspólnot Europejskich
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
Fol. Iur.	– Folia Iuridica
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
IeA	– Ius et Administratio
IN	– Ius Novum
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
NKK	– Nowa Kodyfikacja Karna
NKPK	– Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego
NP	– Nowe Prawo
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAŁ	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Wydawnictwo Prokuratury Generalnej

OSNwSK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK–A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
Pal.	– Palestra
PiP	– Państwo i Prawo
PPK	– Przegląd Prawa Karnego
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Przegl. Pol.	– Przegląd Policyjny
PS	– Przegląd Sądowy
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
RZS	– Rzeszowskie Zeszyty Naukowe
SIL	– Studia Iuridica Lublinensia
St. Iur.	– Studia Iuridica
StPE	– Studia Prawno-Ekonomiczne
Stud. Prawn.	– Studia Prawnicze
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
Zb. Orz.	– Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej
ZN IBPS	– Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZNUJ PP	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze
ZNUR	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego
ZNWSH-P	– Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanistyczno-Przyrodniczej w Sandomierzu. Prawo

Inne

ENA	– europejski nakaz aresztowania
END	– europejski nakaz dowodowy
ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
ETS	– Europejski Trybunał Sprawiedliwości (obecnie Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej)
LEX	– System informacji prawnej LEX
MTK	– Międzynarodowy Trybunał Karny
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny

LITERATURA PODSTAWOWA

S. Buczma, *Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2016; Ł. Chojniak, K.T. Boratyńska, W. Jasiński, *Postępowanie karne*, Warszawa 2013; K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian*, Warszawa 2015; B. Dobosiewicz, K. Dudka, M. Siwek, R. Skowron, *Postępowanie karne. Kazusy z rozwiązaniami*, red. K. Dudka, Warszawa 2013; K. Dudka, H. Paluszkiewicz, *Postępowanie karne*, Warszawa 2015; K. Dudka, H. Paluszkiewicz, D. Szumiło-Kulczycka, *Kodeks postępowania karnego. Wybór orzecznictwa z komentarzem*, Warszawa 2015; J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–424*, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2015; J. Grajewski, P. Rogoziński, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, red. S. Steinborn, LEX 2016; D. Gruszecka, K. Kremens, K. Nowicki, J. Skorupka, *Proces karny*, Warszawa 2016; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Artykuły 1–467. Komentarz*, Warszawa 2014, 2015, LEX 2014; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym*, Warszawa 2008; T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014; W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2007; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, *Komentarz do artykułów 1–296*, red. P. Hofmański, Warszawa 2007, 2011; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, *Komentarz do artykułów 297–467*, red. P. Hofmański, Warszawa 2004, 2011; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 3, *Komentarz do artykułów 468–682*, red. P. Hofmański, Warszawa 2012; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, t. 1, Warszawa 1998; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2012, 2015; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2016; *Kodeks postępowania karnego*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, t. 1 i 2, Warszawa 2003; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. D. Świecki, t. 1 i 2, Warszawa 2018; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do zmian 2016*, red. D. Świecki, Warszawa 2016; *Komentarz aktualizowany do art. 1–424 Kodeksu postępowania karnego*, red. J. Grajewski, LEX 2015; *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, red. L.K. Paprzycki, LEX 2012; C. Kulesza, P. Starzyński, *Postępowanie karne*, Warszawa 2017; A. Lach, *Postępowanie karne po nowelizacji z dnia 11 marca*

2016 roku, Warszawa 2017; B. Nita, *Postępowanie karne przeciwko podmiotom zbiorowym*, Warszawa 2008; H. Paluszkiewicz, *Sporządzanie środków odwoławczych i innych środków zaskarżenia w postępowaniu karnym i karnoskarbowym. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory pism procesowych i kazusy*, Warszawa 2015; H. Paluszkiewicz i in., *Dynamika procesu karnego. Podręcznik do konwersatoriów*, Warszawa 2012; J. Skorupka, T. Oczkowski, V. Konarska-Wrzosek, *Prawo i postępowanie karne skarbowe*, Warszawa 2013; *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 1, red. P. Hofmański, Warszawa 2013; *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 3, red. P. Wiliński, Warszawa 2014; *System Prawa Karnego Procesowego*, t. 2, red. P. Kruszyński, Warszawa 2014; D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych*, Warszawa 2016; S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2018; J. Zagrodnik, *Model interakcji postępowania przygotowawczego oraz postępowania głównego w procesie karnym*, Warszawa 2013.

OD AUTOREK

Oddawany do rąk Czytelnika podręcznik jest już czwartym, uzupełnionym i poprawionym jego wydaniem. Głęboka reforma prawa karnego procesowego dokonana w 2015 r. zmieniła zasadniczo kształt postępowania karnego nadany mu ustawą – Kodeks postępowania karnego uchwaloną w 1997 r. Już po kilku miesiącach obowiązywania nowych przepisów, w 2016 r., w ramach tzw. renowelizacji nastąpił jednak częściowy powrót do stanu prawnego sprzed reformy. Zakres zmian oraz ich charakter prowadzą do stwierdzenia, że z punktu widzenia normatywnego mamy obecnie do czynienia z zupełnie nowym modelem procesu karnego. Nie odpowiada on wcześniejszym założeniom i wyznaczonemu przez nowelizację z 2013 i 2015 r. kierunkowi zmian „ku kontradiktoryjności” procesu karnego. Nie jest także kopią stanu prawnego sprzed 1.07.2015 r. Przeprowadzona w 2016 r. przebudowa modelu polskiego procesu karnego odpowiada raczej idei powrotu do zwiększonej roli sądu i „inkwizycyjności” postępowania karnego. Zakres i dynamika zmian dokonywanych w obrębie prawa karnego procesowego w latach 2017–2018 oraz konieczność uwzględnienia przy jego wykładni kolejnych nowelizacji bądź nowych rozwiązań wprowadzonych innymi powiązаныmi aktami prawnymi wymagają zatem ponownego opracowania zagadnień podstawowych pozwalających na opis aktualnego modelu polskiego procesu karnego – także w perspektywie ciągle zmieniającego się otoczenia normatywnego.

W czwartym wydaniu podręcznika również zwrócono uwagę na te konstrukcje i instytucje procesowe, które charakteryzują współczesny proces karny. Są wśród nich i takie, które znane były wcześniej prawu polskiemu, a powróciły po po „renowelizacji” Kodeksu postępowania karnego w 2016 r. bądź zostały zmienione w wyniku dalszych jego zmian w latach 2017–2018, współtworząc aktualnie nową procedurę karną. W wielu miejscach podręcznika czynione są odwołania porządkujące, których zadaniem jest poinformowanie Czytelnika, jak zmieniał się na przestrzeni lat 2015–2018 stan prawny w danej kwestii. Znalazło się również miejsce na omówienie wielu nowych zagadnień, a także tych już znanych, lecz ujętych odmiennie niż czyniono to dotąd w opracowaniach tego rodzaju. Zamiarem autorek jest pokazanie pewnych tendencji rozwojowych polskiego procesu karnego, w tym zwłaszcza wskazanie na rolę poszczególnych stadiów procesu karnego, dualizm modelu orzekania w sprawach

karnych, poszerzanie nurtu orzekania konsensualnego i jego konsekwencje procesowe oraz ujęcie postępowania dowodowego w nurcie kontradiktoryjnego orzekania na rozprawie. Szczególnie dużo uwagi poświęcono problematyce zasad procesowych, które mają istotny wpływ na konstrukcję procesu, pozycję jego uczestników oraz rolę, jakie w nim odgrywają. To do nich wielokroć czynione są odwołania podczas prezentacji zarówno poszczególnych instytucji procesowych, jak i przebiegu procesu.

Podręcznik był pisany z myślą o studentach, stąd liczne przykłady, wzory oraz zestawienia tabelaryczne, jak również – mające na celu przybliżenie praktyki stosowania prawa – dane statystyczne. Mają one w zamyśle autorek pomóc w poznaniu i przyswojeniu omawianych kwestii karnoprocessowych. Ujęcie modelowe, wskazywanie powiązań i zależności tego skomplikowanego przebiegu prawnego, jakim jest proces karny, mogą jednak zainteresować także aplikantów do zawodów prawniczych, a nawet praktyków, którzy w prosty sposób mogą się zapoznać z aktualnym modelem postępowania karnego.

W podręczniku uwzględniono stan prawny na 1.10.2018 r., ze zmianami uchwalonymi do 15.09.2018 r., które wejdą w życie 1.01.2019 r.

Lublin–Poznań, wrzesień 2018 r.

Rozdział I

ZAGADNIENIA OGÓLNE

1. Pojęcie prawa karnego procesowego

Wraz z prawem karnym materialnym i prawem karnym wykonawczym prawo karne procesowe należy do szeroko pojętego **prawa represyjnego**, którego istotą jest **oparcie odpowiedzialności na zasadzie winy** oraz **możliwość stosowania środków z istoty swej dolegliwych dla sprawcy**. Istnienie tych dwóch elementów powoduje, że do prawa represyjnego zalicza się również prawo dyscyplinarne (odpowiedzialność dyscyplinarną).

W nieco węższym ujęciu **prawo karne procesowe jest jedną z dziedzin ogólnie ujmowanego prawa karnego**, tworzonych przez prawo karne materialne, prawo karne procesowe oraz prawo karne wykonawcze.

Prawo karne procesowe to:

zespół norm prawnych regulujących proces karny, uprawnienia i obowiązki jego uczestników, a także tryb i formy dokonywania czynności procesowych.

O ile materialne prawo cywilne realizuje się poza procesem cywilnym, a więc jest **samowykonalne**, o czym można się przekonać codziennie, zawierając np. umowę sprzedaży, użyczenia albo transportu, o tyle **prawo karne materialne może się realizować wyłącznie poprzez proces karny**.

Normy prawa karnego materialnego regulujące podstawy odpowiedzialności karnej, typy przestępstw oraz konsekwencje prawne czynów typizowanych jako przestępstwa nie mogą być zastosowane bez norm karnoprosesowych określających sposób ich realizacji, zgodnie z zasadą *nulla poena sine processus*.

Prawo materialne oddziałuje na zakres uregulowań prawa procesowego, które powinno być do niego ściśle dostosowane. W równym stopniu prawo karne procesowe wpływa na prawo karne materialne, chociażby przez to, że ustawodawca, tworząc nowy typ przestępstwa (kryminalizując jakieś zachowanie), musi uwzględnić możliwość udowodnienia tego przestępstwa środkami dostępnymi w procesie karnym, w przeciwnym razie nie będzie można wyegzekwować zakazu.

Wzajemna zależność obu dziedzin prawa jest bardzo silna, gdyż obie tworzą część jednego ogólnego systemu prawa karnego. Ma to także swoje uzasadnienie historyczne. Zarówno **Constitutio Criminalis Carolina z 1532 r.**, jak i **Constitutio Criminalis Theresiana z 1768 r.** zawierały normy materialne i procesowe, a trwałe rozdzielenie przepisów karnomaterialnych od procesowych przyniósł dopiero wiek XIX.

Konieczne jest także podkreślenie, że **normy prawa karnego materialnego mają charakter pierwotny w stosunku do norm procesowych**. Przepisy prawa karnego procesowego, które odgrywają rolę służebną w stosunku do przepisów karnomaterialnych, funkcjonują wyłącznie dlatego, że prawo karne materialne stanowi dla nich właściwy punkt odniesienia. Oznacza to, że:

w przypadku kolizji w interpretacji przepisów prawa materialnego i procesowego pierwszeństwo powinny uzyskać normy prawnomaterialne, chyba że z norm procesowych wyraźnie wynika co innego.

Na tym tle niezwykle istotne staje się ustalenie charakteru normy prawnej zawartej w przepisie, zwłaszcza że **umieszczenie danego przepisu w ustawie regulującej prawo karne materialne nie przesądza jeszcze o jego materialnoprawnym charakterze**. W Kodeksie karnym poza normami materialnymi znajdują się normy:

- 1) **procesowe** (np. art. 66–68 k.k. – warunkowe umorzenie postępowania karnego);
- 2) **prawnokarno-wykonawcze** (np. art. 77–81 k.k. – warunkowe przedterminowe zwolnienie);
- 3) **materialno-procesowe, inaczej zwane mieszanymi** (np. art. 45 k.k., zawierający nie tylko domniemanie posiadania przez sprawcę rzeczy pochodzącej z przestępstwa, lecz również zasady ciężaru dowodowego).

Podobnie w prawie karnym procesowym można znaleźć różnego rodzaju normy prawne, **nie wszystkie bowiem przepisy Kodeksu postępowania karnego mają jednolitą, procesową naturę**. Przykładowo, mieszany, tj. materialno-procesowy, charakter ma zawarta w art. 49 § 1 i 2 k.p.k. definicja pokrzywdzonego.

Ustalenie charakteru normy prawnej jest niezwykle istotne, ponieważ musi być ona stosowana według reguł rządzących dziedziną, do której się ją zalicza.

Konsekwencje wskazanej powyżej reguły są najbardziej widoczne w przypadku **analogii**, stanowiącej sposób wykładni przepisów, która jest niedozwolona w prawie karnym materialnym, ale tylko w odniesieniu do norm o ściśle materialnym charakterze, to jest regulujących podstawy odpowiedzialności, typy przestępstw i zagrożenie karą¹. W prawie karnym procesowym natomiast **analogia jest dopuszczalna, jeżeli nie dotyczy norm z istoty swej niekorzystnych dla oskarżonego i nie powoduje ograniczenia praw i wolności człowieka** (jak np. środki przymusu). Jeśli więc przepis uregulowany w prawie karnym materialnym ma **charakter procesowy**, to w odniesieniu do niego **dopuszczalne jest zastosowanie analogii**, nawet jeżeli znajduje się w Kodeksie karnym, a nie w Kodeksie postępowania karnego lub innej ustawie procesowej.

2. Funkcje prawa karnego procesowego

Prawo karne procesowe nie jest zbiorem dowolnie ukształtowanych norm prawnych, lecz pełni w procesie karnym kilka istotnych funkcji, które wpływają na jego kształt. Do funkcji tych zaliczamy:

- 1) funkcję **porządkującą**;
- 2) funkcję **dynamizującą**;
- 3) funkcję **prakseologiczną**;
- 4) funkcję **prawnomaterialną**;
- 5) funkcję **gwarancyjną**.

Funkcja porządkująca oznacza, że prawo karne procesowe wyznacza porządek czynności procesowych (kolejność ich dokonywania), zakres uprawnień i obowiązków uczestników procesu karnego oraz role, jakie mogą przyjmować, a także formę czynności dokonywanych przez te podmioty, dzięki czemu proces karny może się toczyć bez przeszkód.

Funkcja dynamizująca prawa karnego procesowego realizowana jest przez normy regulujące terminy procesowe wyznaczające maksymalne okresy dokonywania czynności procesowych przez uczestników procesu karnego. Ich zadaniem jest zapewnienie, by proces karny przebiegał dynamicznie i harmonijnie. **Bezskuteczny wpływ terminów** powoduje, że staje się możliwe **wywołanie skutku określonej czynności**, lub **otwiera drogę do dokonania kolejnej czynności** (np. bezskuteczny wpływ terminu do wniesienia apelacji powoduje uprawomocnienie się wyroku sądu pierwszej instancji, z kolei wniesienie apelacji w terminie ustawowym pozwala na przeniesienie postępowania do drugiej instancji).

---

¹ Niekiedy ustawodawca dopuszcza jednak częściową analogię, gdy posługuje się w przepisie klauzulami generalnymi, takimi jak: „w szczególności” (art. 16 k.k., regulujący przygotowanie do przestępstwa) czy „w inny sposób”.

Katarzyna Dudka – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, zatrudniona w Katedrze Postępowania Karnego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; członek m.in. Komisji Prawniczej Polskiej Akademii Nauk Oddział w Lublinie oraz Sekcji Polskiej Międzynarodowego Stowarzyszenia Prawa Karnego; przez lata była profesorem Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości i członkiem Zespołu Doradców ds. Ofiar Przestępstw przy Prokuratorze Generalnym; radca prawny; autorka ponad 100 publikacji z zakresu postępowania karnego, prawa karnego i praw człowieka oraz wielu raportów IWS na temat praktyki stosowania prawa przez polskie organy wymiaru sprawiedliwości.

Hanna Paluszkiwicz – profesor doktor habilitowany nauk prawnych, kierownik Katedry Prawa Karnego i Postępowania Karnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Zielonogórskiego; wieloletni pracownik naukowy Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; wiceprzewodnicząca Komisji Dyscyplinarnej Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, były członek Komisji Dyscyplinarnej ds. nauczycieli akademickich przy Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego; radca prawny; autorka ponad 100 opracowań naukowych (w tym monografii i komentarzy) oraz dydaktycznych z zakresu prawa karnego procesowego.

W czwartym wydaniu podręcznika został przedstawiony współczesny model postępowania karnego w kształcie nadanym mu nowelizacjami Kodeksu postępowania karnego z lat 2013–2018. Autorki opisały zarówno zmiany wynikające z reformy prawa karnego procesowego zmierzające do zwiększenia kontradyktoryjności postępowania sądowego, jak i zmiany o charakterze „renowelizacyjnym”, będące realizacją idei powrotu do zwiększonej roli sądu oraz „inkwizycyjności” postępowania karnego. W publikacji uwzględniono także nowelizacje innych aktów prawnych, m.in. ustaw – Kodeks karny, Prawo o ustroju sądów powszechnych, Prawo o prokuraturze oraz ustawy o Sądzie Najwyższym, jak również znaczące orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego wpływające na wykładnię i stosowanie przepisów prawa karnego procesowego.

Oprócz szczegółowej analizy najistotniejszych instytucji karnoprosesowych oraz toku procesu karnego podręcznik zawiera:

- wzory najważniejszych pism procesowych i orzeczeń wydawanych w postępowaniu karnym,
- krótkie kazusy z rozwiązaniami ułatwiające opanowanie wiedzy z omawianej dziedziny,
- spis przydatnej literatury z zakresu postępowania karnego.

Książka jest przeznaczona dla studentów prawa, aplikantów zawodów prawniczych oraz osób przygotowujących się do egzaminów na aplikacje. Może być przydatna również dla praktyków: sędziów, prokuratorów, asesorów, referendarzy sądowych, adwokatów i radców prawnych chcących poszerzyć swoją wiedzę na temat aktualnego modelu procesu karnego.

9788381600668 W04P01

ISBN 978-83-8160-066-8

9 788381 600668

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL